

INTERVJU

prof. dr. sc. REINHARD HENKEL

(razgovarala Borna Fürst-Bjeliš)

Na temelju sporazuma Sveučilišta u Zagrebu i DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst o znanstveno-kulturnoj suradnji u okviru koje se omogućuje gostovanje profesora sa njemačkih sveučilišta u Hrvatskoj, na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu od 2002.-2007. godine kao gostujući profesor boravio je i predavao prof. dr. sc. Reinhard Henkel sa Sveučilišta u Heidelbergu. Predavao je više kolegija, na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju (Politička geografija, Urbana geografija, Zemlje u razvoju). Osim toga, organizirao je i vodio, uz pomoć kolega suradnika s Odsjeka, terensku nastavu u Njemačkoj u dva navrata, a sudjelovao je u životu Odsjeka i na mnoge druge načine. Uz pomoć sredstava DAAD/Pakta o stabilnosti, organizirao je sa suradnicima sa Odsjeka i prvu međunarodnu konferenciju geografa JI Europe u Dubrovniku.

Osim što smo dobili izvrsnog profesora, organizatora, dobili smo i divnog čovjeka i kolegu, koji je u punom smislu obogatio našu malu geografsku zajednicu.

Godine 2007. završilo se ugovorno razdoblje o gostovanju, te smo tom prilikom razgovarali sa profesorom Henkelom o tome kako se odlučio doći u Hrvatsku, kakve su bile njegove impresije po dolasku, te kakve će doživljaje i uspomene ponijeti sa sobom. Zanimalo nas je također kakvo je njegovo mišljenje o stanju geografije kao struke u Hrvatskoj, te sugestije za prevladavanje njezinih slabosti.

1. Zašto Hrvatska?

Već sam duže vrijeme navikao na život i rad izvan granica Njemačke. Smatram da bi svaki geograf tijekom svoga života trebao, barem jednom, promijeniti životnu i radnu sredinu. U novinama sam pročitao da DAAD traži geografa-predavača za rad na Zagrebačkom sveučilištu. Prijavio sam se

i dobio posao. Jedan od glavnih razloga zašto sam se odlučio za Hrvatsku i Zagreb je bila činjenica da je Jugoistočna Europa vrlo zanimljivo područje za istraživanje kada je riječ o geografiji religije – mom području interesa posljednjih godina. Osim što sam aktivno sudjelovao u izdavanju *“Atlasa crkava i drugih vjerskih zajednica u Njemačkoj”*, počeo sam okupljati geografe iz nekoliko europskih zemlja, čije je područje istraživanja također geografija religije. Tijekom boravka u Zagrebu, imao sam čast surađivati s dr. sc. Laurom Šakajom na malom znanstvenom projektu na temu uloge religije u području Banovine.

2. Kakva je bila Vaša predodoba Hrvatske te kakva su bila Vaša očekivanja prije dolaska u Hrvatsku?

Prije dolaska u Hrvatsku u listopadu 2002. godine, imao sam vrlo malo spoznaja o ovome dijelu Europe. Moje glavno područje interesa i istraživanja bila je Afrika, prije svega njezin istočni i južni dio. U Africi sam, naime, živio i radio dugi niz godina. Moja je predodžba “Balkana”, kao i većine prosječnih Nijemaca, bila usko vezana za ratna zbivanja 1990-ih, koje sam pratio putem medija. Dolaskom na Geografski odsjek u Zagrebu, dodijeljen mi je kolegij “Politička geografija”, kolegij koji do tad nisam nikada predavao. Zbog vrlo skromnog poznavanja kompleksne političke situacije na ovim prostorima, odlučio sam da u svoja predavanja prve dvije godine neću uvrstiti Jugoistočnu Europu, jer sam smatrao da i sam još moram puno naučiti o ovom prostoru i tek onda o njemu i predavati.

3. Kakve su bile Vaše impresije na samom početku boravka u Hrvatskoj?

Kada sam stigao u zagrebačku zračnu luku Plešo 8. listopada 2002. godine, s kovčegom i velikom metalnom kutijom s knjigama, uistinu nisam znao što i koga da očekujem. Dočekala me kolegica Borna Fürst-Bjeliš, koja mi je u velikoj mjeri pomogla u prilagodbi na život u novoj sredini, posebice tijekom prvih mjeseci koje sam proveo u Cvjetnom naselju. Sjećam se, kao da je bilo jučer, kako je to biti stranac koji zna tek pokoju riječ hrvatskog jezika. Vrlo važna osoba za mene bio je i pokojni profesor Zlatko Pepeonik, koji mi je u svakom trenutku bio spreman pomoći. Jako mi je žao što je preminuo tako brzo. Moram istaknuti da sam se od samoga početka svog boravka u Zagrebu osjećao dobrodošlim i prihvaćenim od svih kolega na Geografskom odsjeku.

4. Koje biste trenutke provedene u Hrvatskoj izdvojili kao najbolje i Vama najdraže?

Bilo ih je mnogo. Na profesionalnom planu, kao vrhunac ovog petogodišnjeg razdoblja provedenog ovdje, istaknuo bih dvije terenske nastave u Njemačku i "druga europska odredišta" sa grupama najboljih studenata treće i četvrte godine studija geografije, a koje je sponzorirao DAAD. Prva je bila u svibnju 2004., kada su mi se sa Odsjeka pridružili Borna Fürst-Bjeliš te kolega Milan Ilić, koji je, nažalost, prerano preminuo. Druga je bila u listopadu 2006., a pridružili su mi se kolege Ivo Nejašmić i Aleksandar Lukić. U srpnju 2005., grupa studenata geografije sa moga sveučilišta u Heidelbergu, došla je na terensku nastavu u Hrvatsku. Nekoliko kolega sa Geografskog odsjeka uložilo je mnogo truda da ta terenska nastava bude uspješna. Je-

dan od vrhunaca bila je i međunarodna konferencija "Zemlje Jugoistočne Europe na svom putu ka Europi – geografski aspekti", koja je održana u Dubrovniku u rujnu 2004. godine. Veliku pomoć u organizaciji same konferencije, na kojoj je sudjelovalo 40-ak geografa sa 28 znanstvenih institucija iz 11 zemalja, imao sam u pouzdanom kolegi Vedranu Prelogoviću. Konferencija je trebala biti početak razvoja istraživačke mreže geografa iz zemalja Jugoistočne Europe i Njemačke, koristeći fondove Pakta stabilnosti za JI Europu. DAAD me je poslao u Zagreb, između ostalog, i kako bi potaknuo i učvrstio kontakte hrvatskih znanstvenika sa Njemačkom. Tijekom svog boravka u Zagrebu informirao sam hrvatske studente geografije o mogućnostima dobivanja stipendija za studij u Njemačkoj, te sam savjetovao nekoliko njemačkih studenata geografije i potaknuo njihov dolazak na Zagrebačko sveučilište. Na privatnoj osnovi, sa suprugom sam uživao putujući i upoznavajući mnoge dijelove Hrvatske, ali i susjednih zemalja. Dva putovanja u prostor Like i na Velebit, u proljeće 2003., još uvijek su mi u svježem sjećanju. Na oba nas je putovanja pozvao kolega Dane Pejnović, koji nas je upoznao s ljepotama kontinentalnog dijela Hrvatske. Kasnije smo imali prilike uživati i u ljepotama Jadrana, kao, na primjer, na otoku Braču s kolegom Ivom Nejašmićem. Za suprugu i mene posebno je bilo zadovoljstvo kada je naša kćerka Lisa maturirala 2005. godine u Američkoj međunarodnoj školi, koju je dvije godine pohađala u Zagrebu. Tijekom našeg petogodišnjeg boravka u Hrvatskoj, duhovni smo dom pronašli u Radićevoj ulici, u baptističkoj crkvi. Kako smo oboje veliki ljubitelji glazbe, s nekoliko njemačkih i hrvatskih prijatelja osnovali smo mali zbor te smo redovito prisustvovali koncertima Zagrebačke filharmonije u koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski". Kako smo tijekom života često bili u

foto: I. Zagoda

prilici slušati vrhunske muzičare iz različitih europskih i svjetskih zemalja, vrlo smo brzo zaključili da Hrvatska kulturno pripada Srednjoj Europi.

5. Kako se osjećate sada, nakon 5 godina ivota u Hrvatskoj i rada na Geografskom odsjeku u Zagrebu?

Nakon pet godina života u Hrvatskoj i rada na Geografskom odsjeku u Zagrebu, moram biti zahvalan za svo to vrijeme provedeno ovdje. Raznolikost okoliša i kulture, ljepote krajolika i ljubaznost ljudi izuzetno su me obogatili kao čovjeka. Jako mi nedostaju večeri koje sam sa suprugom provodio ljeti, u proljeće i jesen, sjedeći na balkonu naše male kuće s velikim vrtom u Hercegovačkoj ulici, uživajući u prekrasnom pogledu na grad, koji nam je postao dom.

6. to mislite o trenutnom stanju hrvatske geogra je te koji su va i prijedlozi i savjeti za njen budući razvoj?

Osim što sam pet godina predavao na Geografskom odsjeku u Zagrebu, mnoge nove spoznaje o stanju hrvatske geografije dobio sam kroz evaluaciju dvaju odsjeka za geografiju – u Zagrebu i Zadru, a koju sam proveo u akademskoj godini 2003/2004. zajedno s profesorom Kunaverom iz Ljubljane, ali i kao recenzent bolonjskih preddiplomskih i diplomski programa u Zagrebu i Zadru (2005.) te doktorskog studija u Zagrebu (2006.). Kako vidim, trenutni položaj geografije kao struke u Hrvatskoj je ugrožen - i kao struke na sveučilištima, i kao predmeta u školama. Da pojasnim – nije ovo slučaj samo u Hrvatskoj. U Njemačkoj, primjerice, brojni su Odsjeci za geografiju "ugašeni" ili su pred zatvaranjem, ali je kao struka geografija zastupljena na 50 od 80 sveučilišta. Slična je situacija i u mnogim zemljama Srednje i Jugoistočne Europe; u Austriji je zastupljena na 5 od 6 sveučilišta, u Švicarskoj na 6 od 7. U Poljskoj je položaj geografije još snažniji. U Sloveniji je geografija vrlo dobro zastupljena na sveučilištima u Ljubljani i Mariboru, ali i u Kopru. U Hrvatskoj su zasad samo dva Odsjeka, na dva od sedam sveučilišta. Hrvatska nema Geografski istraživački institut (iako mnogi geografi

rade u drugim znanstveno-istraživačkim institucijama) – bilo da on djeluje u okviru HAZU-a (kao u Sloveniji i Srbiji), bilo da je nezavisan. Razlozi nepostojanja, ali i posljedice toga su mnogobrojne. Jedan od razloga je sigurno, u usporedbi s drugim strukama, mali broj redovitih profesora. Geografija u Hrvatskoj nije dovoljno snažno prisutna u javnosti (medijima, politici itd.), a prevladava i pogrešna predodžba ili neshvaćanje u javnosti što geografija uistinu jest – problem koji je prisutan i u drugim zemljama. Podjela struke na fizičku i socijalnu geografiju dodatno doprinosi nesigurnosti i neznanju u javnosti, kao i organizaciji unutar sveučilišta i drugih istraživačkih struktura – gdje "svrstati" geografiju i kako adekvatno vrednovati znanstvena dostignuća geografa. Neuspjeh u uvjeravanju mnogih znanstvenika da geografija ima interdisciplinarni karakter, te da to može biti prednost, nije samo prisutan u Hrvatskoj. Velika slabost hrvatske geografije leži i u činjenici da se vrlo mali broj radova objavljuje u inozemnim znanstvenim časopisima, te da hrvatski geografi slabo sudjeluju na međunarodnim konferencijama. Vrlo je loše zastupljena i međunarodna suradnja. Mala geografska znanstvena zajednica, kakva je hrvatska, treba što više takvih međunarodnih kontakata. Iz moje perspektive, kako biste prevladali neke od navedenih problema, potrebno je učiniti sljedeće:

1. ojačati "vidljivost" i prisutnost geografije u javnosti u Hrvatskoj.

2. poboljšati i ojačati međunarodne kontakte, suradnju i prisutnost na konferencijama. Posebno bi trebalo poticali mlade znanstvenike te im omogućiti boravke na inozemnim sveučilištima. Mišljenja sam, ukoliko želite "hrvatsku geografiju ucrtati na kartu svijeta", da je nužno pokretanje visokokvalitetnog znanstvenog časopisa na engleskom jeziku, koji bi imao međunarodno priznanje. Smatram da bi zbog ograničenih sredstava takav projekt bio moguć jedino uz suradnju sa susjednim zemljama.

3. razmisliti o osnivanju trećeg Odsjeka, na primjer na Sveučilištu u Osijeku.

4. uspostaviti i/ili ojačati interdisciplinarne kontakte i suradnju sa srodnim strukama, na primjer, u svrhu istraživanja te kako bi se osiguralo kvalitetno obrazovanje studenata na diplomskoj i poslijediplomskoj (doktorskoj) razini. Smatram da pitanje

foto: I. Zagoda

kako će geografiju ostale struke cijeniti i uvažavati kao ozbiljnu i važnu struku – bilo kao samostalnu, jaku i nezavisnu struku ili kao struku koja surađuje sa srodnim strukama – nije “ili/ili”. Smatram da se geografija mora razvijati kao samostalna struka, ali i imati razvijenu suradnju sa srodnim strukama, bez bojazni da će je one “progutati”!

I na kraju, našoj lijepoj geografiji u Hrvatskoj želim svako dobro. Ostat ću u kontaktu s kolegama u Zagrebu. Hrvatska će uskoro postati članica EU, a i Heidelberg je udaljen samo 900 km.

(prevela Dubravka Spevec)